

SKOLĒNI JAUNIEBRAUCĒJI: IZAICINĀJUMI UN PERSPEKTĪVAS PEDAGOGA DARBĀ

Newly arrived Students: Challenges and Perspectives for Teachers

Baiba Birzniece
Liepājas Universitāte, Latvia

Abstract. *The rapidly changing political situation in the world puts an impact on education. After the invasion of Russia in the territory of Ukraine on the 24th of February 2022, the number of refugees in Latvia increased significantly and newly arrived students from Ukraine started learning in the schools of Latvia. In order to facilitate the successful integration of newcomers, Amendment No 48 was accepted by the Cabinet of Ministers of Latvia, which states that newcomers receive their education in Latvia in the state language of Latvia. Therefore, newly-arrived students started learning in schools of Latvia receiving instructions in Latvian. The aim of this publication is to describe the situation of integrating newly arrived students in schools of Latvia from the perspective of a teacher, focusing on difficulties and challenges for a teacher who has no or relatively little experience (ethnic minority students or children of re-migrants) in working with students who have no or relatively poor Latvian language skills at the same time ensuring an inclusive and meaningful educational process.*

Keywords: *newly arrived students, school education, teacher expectations, teacher satisfaction, working conditions at school.*

Ievads *Introduction*

Pasaulē daudz spriests par izglītību. Centrālā loma kvalitatīva izglītības procesa nodrošināšanā ir skolotājam. Mūsdienų mainīgajā vidē, kad bieži grūti definēt, kas būs pēc gada vai pieciem, pedagoga darbs saistāms ar jauniem uzdevumiem un izaicinājumiem.

Mūsdienų situācijā skolotājam jāprot strādāt ne tikai ar skolēniem, kuriem ir dažāds zināšanu, prasmju, iemaņu līmenis, bet arī ar izglītojamo, kuram var nebūt valsts valodas zināšanu. Valoda nav tikai priekšmetu un jēdzienu nosaukumi, tā ir sistēma, ar kuras palīdzību visi tās elementi tiek apvienoti funkcionējošā valodas organismā, tas ir saturs, ko uztveram, sazinoties citā valodā, iesaistoties citā kultūrā, citā dzīvesveidā (Protasova, 2002), savukārt Latvijas Republikas Izglītības likuma

(Latvijas Republikas Saeima, 1998) 3.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību.

2022. gadā, sākoties karam Ukrainā, strauji palielinājās bēgļu skaits Latvijā, līdz 2023.gada februārim Latvijas pašvaldībās pēc palīdzības bija vērsušies 35 865 bēgļi, no kuriem lielāka daļa bija sievietes un bērni (Eiropas Savienības Padome, 2023). Savukārt 2022. gada 26. maija Saeimas Grozījumi Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā (13.pants) nosaka: „Nepilngadīgam Ukrainas civiliedzīvotājam tiek nodrošināta iespēja iegūt izglītību valsts valodā.” (Latvijas Republikas Saeima, 2022). Tādējādi Latvijā skolās ar latviešu mācībvalodu nonāca liels skaits jauniebraucēju bērnu bez latviešu valodas zināšanām. Līdztekus konceptuālās izpratnes, analītiskās un valodas prakses attīstīšanai jauniebraucējiem vienlaikus ir arī jāpielāgojas jaunai valstij, jaunai mācību sistēmai un jaunai valodai (Schmida & Chu, 2016). Un šo procesu veiksmīga realizācija ir skolotāju pārziņā.

Raksta mērķis ir analizēt pašreizējo situāciju Latvijas vispārizglītojošās skolās ar latviešu mācībvalodu un izaicinājumus un perspektīvas pedagoga darbā saistībā ar trešo valstu valstspiederīgo bērnu, sevišķi ukraiņu, integrāciju Latvijas skolu vidē un multikulturālajā Latvijas sabiedrībā.

Lai to noskaidrotu, tiek izvirzīti šādi pētījuma jautājumi:

1. Kā skolotāji vērtē skolēnu jauniebraucēju integrācijas procesa norisi skolās ar latviešu mācībvalodu?
2. Kādas ir galvenās problēmas un izaicinājumi skolotāja darbā ar skolēniem jauniebraucējiem?
3. Kāda palīdzība un atbalsts nepieciešams skolotājam darbā ar skolēniem jauniebraucējiem?

Literatūras apskats ***Literature Review***

Pēdējos gados Latvijas sabiedrībā vērojama paradigmu maiņa, tas nesis izmaiņas daudzās dzīves sfērās. Izglītība šai ziņā nav izņēmums.

Paradigmu maiņa izglītībā rada pārmaiņas arī skolotāja darbā, kura mērķis balstās uz domāšanas un darīšanas integrēšanu, pārmaiņu nodrošināšanu mācīšanas un mācīšanās darbībās, skolotāja lomā izglītības iestādē un ārpus tās.

21.gadsimtā izglītība ne tikai fokusējas uz indivīda intelektuālo aspektu, tā ietver emocionālo, fizisko, sociālo, estētisko un garīgo dimensiju (Miķelsone & Odiņa, 2020). Kā norāda A. Špona (2019), tad „mūsdienās skolotājs atbild valstij par mācīšanās un audzināšanas kvalitāti un kopā ar katru bērnu atbild par viņa līdzsvarotas attīstības sekmēšanu”, kā arī mūsdienās pedagogs tiek uzskatīts par svarīgāko posmu inovatīvo izglītības reformu īstenošanā (EU Commission, 2012).

Ja vērtējam skolēna jauniebraucēja ienākšanu skolā, tad veiksmīga iekļaušanās skolas vidē ir liels izaicinājums ne tikai jauniebraucēju ģimenei un bērnam, bet arī skolas vadībai un pedagogiem, kam savā darbā jānodrošina daudzveidīgu vajadzību atzīšana un cieņa pret konkrētā bērna īpašajām interesēm un vajadzībām (Zankovska-Odiņa, 2014).

Palielinoties sabiedrības gaidām no skolotāja kā profesionāļa, palielinās izaicinājumu īpatsvars pedagogam. Jauni izaicinājumi šajā mācību gadā saistās ar skolēnu jauniebraucēju integrēšanu skolās ar latviešu mācībvalodu. Eiropas Komisija, sadarbojoties ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Augsto komisāru bēgļu jautājumos (UNHCR), Apvienoto Nāciju Organizācijas Bērnu fondu (UNICEF), izglītības ministriju pārstāvjiem, ieinteresēto personu organizācijām, ir izstrādājusi rekomendācijas jauniebraucēju veiksmīgai integrēšanai uzņemošās valsts izglītības sistēmā. Dokumentā ir izklāstīti apsvērumi par sešs jomām, tie ietver skolēnu jauniebraucēju uzņemšanas procesu organizēšanu, izglītības iestāžu un izglītības personāla sagatavošanu, sadarbību ar skolēna ģimeni un kopienu un palīdzību pārvietotajiem bērniem saglabāt saikni ar dzimteni, kā arī ilgtermiņa pasākumus, lai veicinātu iekļaujošu izglītību (EU Commission, 2022). Šai dokumentā Eiropas Komisija iesaka ieviest dažādus mehānismus skolēnu jauniebraucēju izglītošanā, iesaistot pensionētos skolotājus, studentus, kas studē pedagogiju, atvieglojot valsts valodas zināšanu prasmju līmeni pedagogiem, kas nāk no trešajām valstīm, tai skaitā Ukrainas.

Tieši izglītības vides organizācijas veids veido cilvēka lingvistisko pieredzi un to, kā vēlāk, dzīvē, tiek lietotas dažādas valodas. Protasova izglītības vides organizāciju saista ar izglītības lingvistiskajiem un sociālajiem mērķiem, mācību programmas kontekstu, mācību mērķu sasniegšanai izmantoto materiālu un metožu piemērotību, kā arī izglītībā deklarēto principu pieejamību pedagogiem (Protasova, 2002).

Jaunajos apstākļos ir nepieciešams zinošs pedagogs ne tikai savā mācību priekšmetā, bet arī starpkultūru izglītības un iekļaujošās izglītības jautājumos. Pedagogam ir jāizprot latviešu valodas apguves pamatprincipi un pieejas. Latviešu valodas kā svešvalodas mācību pieredze Latvijā nav pārāk bagāta – par tās aizsākumiem var runāt tikai kopš pagājušā gadsimta 50. gadiem, bet lielāku ievērību ieguvusi tikai pēdējos divdesmit trīsdesmit gados, kad aktualizējies bēgļu un patvēruma meklētāju jautājums (Šalme, 2011). Pētījuma Latviešu valodas kā svešvalodas apguve Eiropas augstskolās rezultāti parādīja, ka vairumā gadījumu šie cilvēki latviešu valodu vēlas apgūt mācību un darba vajadzībām (Šalme, 2008).

Skolotājam ikdienas darbam būtu vajadzīga sistematizētā veidā uzrakstīta metodika, ja skolotāji skolā izmantotu vienotu pieeju un kārtību jauniebraucēju

izglītošanas organizācijā, tad skolēniem būtu vieglāk iejusties jaunajā kontekstā un jaunajā valodas situācijā (Calderon, 2020).

Metodoloģija *Methodology*

Pētījumā izmantota empīriskā informācijas ieguves metode – anketaptauja ar mērķi veikt kvalitatīvu un kvantitatīvu datu ieguvu. Aptaujājot respondentus, šajā pētījumā pedagogus, aptaujā izmantoti strukturētie un atvērtie jautājumi, lai pētītu motivāciju un vajadzības darbā ar skolēniem jauniebraucējiem. Aptaujas mērķis bija noskaidrot pašreizējo situāciju un vajadzības skolās ar latviešu mācībvalodu skolēnu jauniebraucēju integrācijas procesu nodrošināšanā Latvijas izglītības sistēmā.

Pētījuma bāzi veido pedagogi. Izvēloties aptaujas dalībniekus, tika izvirzīti aktuālie kritēriji, tie ir, respondentam jābūt nozares pārstāvim, jāstrādā skolā ar latviešu mācībvalodu, jāīsteno skolēnu jauniebraucēju izglītošana atbilstoši Latvijas likumdošanai.

Aptaujā tika uzdoti jautājumi par to, kāpēc skolēniem jauniebraucējiem atbilstoši MK noteikumiem būtu jāmācās vispārizglītojošās skolās ar latviešu mācībvalodu, nevis mazākumtautību skolās, kādi riski pastāv šiem skolēniem, ar kādām grūtībām nācies saskarties pedagogiem, kādi atbalsta pasākumi pedagogam būtu nepieciešami valstiskā un pašvaldību līmenī, cik kompetents pats pedagogs jūtas šajā situācijā.

Aptauja tika veikta 2022.gada decembra mēnesī, tas ir, 2022. / 2023.mācību gada 1. semestra beigās vispārizglītojošās skolās ar latviešu mācībvalodu. Aptaujas anketa tika nosūtīta 3 skolām Liepājā, Tukumā un Preiļos. Kopā tika iegūtas 42 aizpildītas anketas.

Rezultāti *Results*

Demokrātiskā sabiedrībā valsts nodrošina visiem līdztiesīgu izglītību. Skola kā šī procesa īstenotāja balstās uz nacionālo valodu, kultūru, vērtību sistēmu. Mūsdienu pārmaiņas prasa no skolotāja inovatīvu pieeju, kas balstās iekļaujošās izglītības īstenošanā, kurā, kā norādīts Eiropas izglītības attīstības aģentūras publikācijā (2012), skolotāju gaidas ir vienlīdz augstas par visu izglītojamo sasniegumiem. Skolēnu jauniebraucēju izglītošana ir viens no iekļaujošās izglītības aspektiem.

Datu analīze atklāj, ka 30 pedagogi no 42 uzskata, ka skolēniem jauniebraucējiem būtu jāmācās skolās ar latviešu mācībvalodu, jo tā ir iespēja ātrāk apgūt latviešu valodu. Pētījumi gan pierāda, ka otrās un visu turpmāko valodu apguve

dzīves laikā nav iespējama gluži tādā pašā veidā kā pirmā valoda (Šalme, 2011). 30 respondenti uzskata, ka tā ir jauniebraucēju iespēja ātrāk pielāgoties dzīvei Latvijā un veiksmīgāk integrēties Latvijas sabiedrībā. Tikai 1 respondents norāda, ka latviskā mācību vide ir daudz drošāka un labvēlīgāka vide jauniebraucēju bērniem nekā vide mazākumtautību skolās. Šeit būtiski ir mācību vides garīgie apstākļi, ko veido labvēlīgas savstarpējās attiecības klasē, pedagogu darba stils, izglītības procesā radītās mācību situācijas, emocionālā pārdzīvojuma klātesamība (Raituma, 2009).

Kā būtiskāko barjeru integrācijas procesa veiksmīgai norisei 39 pedagogi min valodas barjeru. Tikai 5 respondenti kā šķērslī norādījuši nespēju iejusties klases kolektīvā atšķirīgu dzīves vērtību un pieredzes dēļ. Kā norāda pētnieki (Laķis, 2000), tad multikulturālā sabiedrībā mūsdienās vēl neiztikt bez spriedzes un konfliktiem, taču tie jārisina atklātā un konstruktīvā veidā.

Iegūto datu analīze parādīja, ka 38 pedagogi uzskata, ka viņu skola ir piemērota mācību iestāde jauniebraucēju izglītošanai. Norādot, ka skolā cenšas nodrošināt vidi, lai jauniebraucēji sekmīgi iekļautos mācību procesā, sniedz atbalstu, ir labi organizēts skolas atbalsta personāla darbs, tiek izstrādāti individuālā darba plāni skolēnam, un skolotāji cenšas nodrošināt individuālu pieeju. Kāds no skolotājiem norāda, ka „manuprāt, skola ir izveidojusi atbalsta sistēmu skolēniem, sniedzot papildus konsultācijas latviešu valodas apgūvē, atbalsta personāls pārzina krievu valodu, kas sniedz papildus atbalstu skolēniem. Ir, protams, sarežģītāk klases audzinātājam, ja skolēns nepārzina latviešu valodu, bet arī vecāki ir pretimnākoši, un ir iespēja visu sarunāt”.

Savukārt uz jautājumu, cik pats pedagogs ir gatavs darbam ar šiem bērniem, atbildes vairs nebija tik viendabīgas. Tikai 3 pedagogi norādīja, ka ir kvalificēti šādu procesu īstenošanai un darījuši to jau iepriekš, piemēram, darbā ar skolēniem reemigrantiem, skolēniem, kas pārnākuši no mazākumtautību skolām (pārsvarā vidusskolas posmā) un kuru valsts valodas zināšanu līmenis bijis nepietiekams. Lielākais vairums (26 respondenti) atzīmēja, ka kā pedagogs jūtas ieinteresēts skolēnu veiksmīgākai integrācijai Latvijas skolu sistēmā un jūt atbildību par sava darba rezultātiem. Tikai 2 pedagogi norādīja, ka nav piemēroti šim darbam, bet spiesti to darīt. Šeit jānorāda, ka pasaulē veiktie pētījumi par skolotāja labizjūtu skolā rāda, ka apmierinātība ar darbu ne tikai ir cieši saistīta ar pedagoga noturēšanu skolā, bet arī veicina skolotāju un viņu skolēnu labsajūtu, vispārējo saliedētību skolā un skolotāja profesijas statusa uzlabošanu, kā arī skolotāju motivācijas pašvērtējumu (Toropova, Myrberg, & Johansson, 2020). Tādēļ arī turpmāk būtu vēlams monitorēt pedagoga labbūtnību skolā, lai procesi, kas saistāmi jauniebraucēju integrēšanu un ietver skolēnu valodas, lasīt un rakstīt prasmes un zināšanu kompetences attīstību apstākļos, kad pedagogam trūkst teorētisko zināšanu, pieredzes, arī starptautiskās, nekļūtu par trauksmes līmeņa paaugstināšanās un izdegšanas sindroma iemeslu.

Pedagogi, analizējot savu līdzšinējo darbu, minējuši gan pozitīvo, gan negatīvo pieredzi darbā ar skolēniem jauniebraucējiem. Kā pozitīvie piemēri minēti grupu darbi, kad, strādājot kopā ar citiem skolēniem, arī tiem, kuri pārvalda starpniekvalodu, tiek veicinātas jauniebraucēju sadarbības, komunikācijas un mācīšanās prasmes. Kāds no pedagogiem norādījis, ka „ar iedrošinājumiem un pamudinājumiem izdevies iesaistīt skolēnu stundas darbā”, tiek norādīts uz skolēna mentora lielo lomu, tam jābūt skolēnam ar labām starpniekvalodas prasmēm. Tomēr šajā situācijā pedagogam jābūt tā trauklā robeža, kad tas nelabvēlīgi sāk ietekmēt pašu skolēnu mentoru. Izglītības likuma (1998) 3. pants, kas regulē tiesības uz izglītību, nosaka, ka, „aizliegts tieši vai netieši radīt personai nelabvēlīgas sekas”, šajā gadījumā skolēna mentora tiesības uz kvalitatīvu izglītību. Skolotāji norādījuši, ka arī pašam skolotājam jāprot starpniekvaloda, šajā gadījumā krievu valoda, tad ir iespēja skaidrot individualizēti, norādīt uz kļūdām un vēl apgūstamo.

Kā negatīvais tiek minēts jauniebraucēju motivācijas trūkums apgūt latviešu valodu, arī apstākļi, ka esot Latvijā, kā primārā bieži tiek izvēlēta interešu izglītība, vispārīglītojošā skola – sekundāra. Tiek norādīts, ka paralēli mācībām Latvijas skolā, visbiežāk tieši jauniebraucēji no Ukrainas mācās arī Ukrainas tālmācības programmā, kas kopā rada pārlietu lielu slodzi bērnam, ka ne vienmēr sakrīt izglītības programmas šeit un mītnes valstī.

Svarīgi sadarboties ar skolēna ģimeni, būtu jāizzina vecāku pieredze, nostāja izglītības jautājumos un nākotnes plānos, kā arī ģimenes materiāli ekonomiskās iespējas, sevišķi, ja ģimene Latvijā ieradusies nesen, tomēr tiktāl, cik tas attiecas uz izglītības ieguves procesu izglītības iestādē.

Uz jautājumu „Kādi atbalsta pasākumi Jums kā skolotājam būtu nepieciešami veiksmīgākam darbam ar skolēniem jauniebraucējiem?”, 29 pedagogi norādīja, ka nepieciešama būtu plašāka informācija par izstrādātajiem un pieejamajiem labās prakses piemēriem, metodiskajām izstrādātnēm, un kā būtisks negatīvais faktors ikdienas darbā minēts tieši laika trūkums skolotājam, kas nepieciešams kvalitatīvu darba materiālu sagatavošanai, kas izmantojami darbā gan ar skolēniem, kas labi pārvalda valsts valodu, gan jauniebraucējiem.

Šajā jomā jau daudz darījusi Latviešu valodas aģentūra (LVA), izveidojot vietni *Māci un mācies latviešu valodu*, centra metodiķi un pētnieki ir izstrādājuši latviešu valodas prasmes līmeņa noteicēju (Auziņa, Laizāne, Priedīte, & Šalme, 2021), 70 stundu Latviešu valodas apguves programmu jauniebraucējiem A0–A1 līmenim (Bernāne, Dambe, Krastiņa, Pamiļjane, & Vaivade, 2022). Tomēr līdz šim par valodu apguves jautājumiem vairāk spriests mazākumtautību izglītības sakarā, līdz ar to skolotāji, kas strādā skolās ar latviešu mācībvalodu, maz zina par valodu apguves procesa norisi, iespējām to īstenot visos mācību priekšmetos, pedagogiem trūkst pieredzes, tas veicina nedrošības un noraidošas attieksmes veidošanos pašos

pedagogos. Tādēļ 20 respondenti norādījuši, ka būtu nepieciešams metodiskais atbalsts skolas, pilsētas (novada) mērogā. 13 padagogi norāda uz nepieciešamību iepazīties ar citu valstu pieredzi darbā ar skolēniem jauniebraucējiem, kā potenciālās minot Skandināvu valstis.

Izvērtējot aptaujas rezultātus, tika konstatēts, ka pedagogi, kas strādā skolās ar latviešu mācībvalodu, ir pozitīvi noskaņoti īstenot Latvijas Republikas Saeimas pieņemtos Grozījumus Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā (2022). Visām iesaistītām pusēm jāsaprot, ka valsts valodas apguve nav svarīga tikai izglītībai, bet arī darba tirgum un plašākai sabiedrībai ilgtermiņā.

Secinājumi **Conclusions**

Neskatoties uz to, ka jauniebraucēju izglītošana pasaulē pētīta jau ilgāku laiku, Latvijā tas kļuvis aktuāli pēdējo desmitgažu laikā. Īpaši aktuāls šis jautājums kļuva 2022.gadā, kad strauji palielinājās jauniebraucēju (sevišķi ukraiņu) skaits, kad jauniebraucēju bērni uzsāka mācības Latvijas skolās ar latviešu mācībvalodu, lai gan, kā rāda aptaujas dati, daļa izglītības darbinieku un iestāžu nebija tam gatavi.

Lai gan valodas prasme ir būtisks faktors, lai veiksmīgi noritētu skolēnu jauniebraucēju integrācija Latvijas izglītības sistēmā, tieši skolēnu valodas barjeru pedagogi saskata kā lielāko traucēkli un izaicinājumu savā pedagoģiskajā darbībā.

Lai mazinātu straujā un metodoloģiski nesagatavotā skolēnu jauniebraucēju integrācijas procesa norisē radušos apjukumu, svarīgi ļaut pedagogam sajust, ka viņš šai procesā nav viens, ka ir daudz institūciju, kas var viņam palīdzēt. Šai jautājumā būtu vēlama lielāka sadarbība ar vietējās pašvaldības speciālistiem, kas varētu skaidrot un mācīt kā strādāt ar skolēniem, kuriem nav valsts valodas zināšanu. Skolotājiem, sevišķi tiem, kas nav valodu jomas skolotāji, trūkst metodoloģijas zināšanu par latviešu valodas kā svešvalodas apguves specifiku un gaitu.

Pētījums arī atklāja pedagogu lielo ieinteresētību un motivāciju veiksmīgā integrācijas procesa norisē skolā. Skolotāji ir gatavi papildināt savas zināšanas iekļaujošās un starpkultūru izglītības jautājumos, gatavi noskaidrot, ko skolēns jauniebraucējs jau zina, jo var nesakrist izglītības programmas Latvijas un mītnes zemes valstī, piemēram, šāda situācija veidojas angļu valodas stundās, mācot jauniebraucējus no Ukrainas, kur angļu valodas mācības uzsāk vēlāk kā Latvijas skolās. Skolotāji ir vēlmes pilni uz klausīt un atbalstīt, un mācīt neapgūto. Būtu vēlama lielāka skolas administrācijas, metodiķu, psihologu un atbalsta personāla iesaiste jauniebraucēju mācību procesā, skolas kopīgas nostādnes izveide. Tas mazinātu iesaistīto pedagogu trauksmi par savu darbu un lielo atbildības slogu.

Lai veicinātu starpkultūru sapratni, ko skolotāji norādījuši kā vienu no traucējošiem faktoriem klases mikrovides izveidē, kā arī skolēnu sociālo prasmju pilnveidi, būtu ieteicamas ārpusklases aktivitātes, skolēnu jauniebraucēju iesaiste dažādos skolas pasākumos, tas veicina empātiju un savstarpējo toleranci. Ārpusklases neformālā atmosfēra tam lieliski piemērota.

Pedagoga darbs mūsdienu pieaugošās globalizācijas apstākļos izvirza jaunas un daudzveidīgas prasības. To starpā arī prasmi pārvarēt problēmsituācijas, kas rodas, kontaktējoties ar personām, kas Latvijā nonākušas dažādu politisku un ekonomisku norišu rezultātā. Pieaug pedagoga metodoloģisko, starpdisciplināro un valodas zināšanu nozīme. Līdz ar to nepieciešamas būtiskas izmaiņas skolotāju izglītībā un atbalsta sistēmā, veicinot pedagoģu spēju un prasmi pielāgoties darbam multikulturālā sabiedrībā. Jāsāk tas ar jaunu studiju kursu izveidi un realizāciju augstākajā izglītībā, izglītojot jaunus pedagoģus.

Summary

Despite the fact that the topic of newcomers has been studied for a long time, in Latvia it has become topical in the last few decades. The issue became particularly topical in 2022, when the number of newcomers increased rapidly, when children of newcomers started their education in schools of Latvia with Latvian as the language of instruction.

The language is the collection of names, objects and concepts. It is the system which consists of elements combined into a functioning linguistic organism; the content we perceive when we communicate in another language, engage in another culture or another way of life. Language proficiency is therefore an essential factor for the successful integration of newly-arrived students into the education system of Latvia. It must be admitted that educators highlight the language barrier as the biggest obstacle and challenge in their pedagogical work with newly arrived students. It is important to make the teacher feel that he/she is not alone in this process and there are many institutions that can help him/her. More cooperation with local experts who could explain how to work with students who do not speak the national language would be welcomed. Quite often teachers, especially non-language teachers, lack methodological knowledge about the specifics and process of learning Latvian as a foreign language.

The literature analysis emphasize a high level of interest and motivation among teachers in the success of the integration process at school. Teachers are ready to improve their knowledge on inclusive and intercultural education, ready to find out what are newcomers already know, because the curricula in Latvia and in their home country do not always coincide, and to teach what they have not learned. More

involvement of the school administration, methodologists, psychologists and support staff in the process of teaching newcomers, and the creation of a common school policy becomes topical. This would reduce the anxiety of the involved teachers.

To promote intercultural understanding, which teachers have identified as one of the hindering factors in the classroom environment, social skills development, extra-curricular activities, the involvement of newcomer students in various school activities would be recommended, as this promotes empathy and mutual tolerance. Tensions and conflicts are possible in contemporary multicultural society, and they need to be solved in an open and constructive way. The informal atmosphere outside the classroom is ideal for this.

Nowadays teaching occurs in increasingly globalised world bringing new and diverse demands. Among them there is the ability to cope with the problematic situations that arise when coming into the contact with people who come to Latvia because of various political and economic challenges. The importance of teacher`s methodological, interdisciplinary and linguistic understanding is growing. This calls for significant changes in teacher education and offering support systems, enhancing teachers' capacity and skills to adapt to their work in a multicultural society.

Literatūra **References**

- Auziņa, I., Laizāne, I., Priedīte, A., & Šalme, A. (2021). *Latviešu valodas prasmes līmeņi: A0, A1, A2 (pamatlīmenis), B1, B2 (vidējais līmenis). 7–10 un 11–15 gadus veciem skolēniem*. Rīga: LVA. Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/12/LatviesuValodasPrasmesPamatlimenis_A4_2021-v2.pdf
- Bernāne, J., Dambe, Z., Krastiņa, L., Pamiļjane, L., & Vaivade, V. (2022). *Latviešu valodas apguves programma jauniebraucējiem: 0 stundu programma 1.–12. klasei A0–A1 līmenis*, Rīga: LVA. Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2022/09/Programma_jauniebraucejiem.pdf
- Calderon, M. (2020). *Getting Newcomers into the Academic Flow*. Educational Leadership, Retrieved from: <https://www.ascd.org/el/articles/getting-newcomers-into-the-academic-flow>
- Eiropas izglītības attīstības aģentūra. (2012). *Iekļaujošu skolotāju profils*. Odense, Dānija: Eiropas speciālās izglītības aģentūra.
- Eiropas Savienības Padome. (2023). *Bēgļu pieplūdums no Ukrainas*. Pieejams: <https://www.consilium.europa.eu/lv/policies/eu-migration-policy/refugee-inflow-from-ukraine/>
- EU Commission. (2012). *Rethinking education: Investing in skills for better socio-economic outcomes*. Brussels, 20.11.2022., COM. 669/3
- EU Commission. (2022). *Supporting the inclusion of displaced children from Ukraine in education: Considerations, key principles and practices for the school year 2022-2023*. Brussels, 30.6.2022 SWD

- Laķis, P. (2000). *Nacionālā kultūras identitāte un multikultūras sabiedrība. Integrācija un etnopolitika*. Rīga: Jumava.
- Latvijas Republikas Saeima. (2022). *Grozījumi Ukrainas civiltiedzīvotāju atbalsta likumā*. Latvijas Republikas tiesību akti. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/337915-grozijumi-ukrainas-civiliedzivotaju-atbalsta-likuma>
- Latvijas Republikas Saeima. (1998). *Izglītības likums*. Latvijas Republikas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>
- Miķelsone, I., & Odiņa, I. (2020). *Skolotāja profesionālā identitāte un pedagoģiskā meistarība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Protasova, E. (2002). Latvian Bilingual Education: towards a new approach. *Intercultural Education, Vol. 13, No. 4*.
- Raituma, I. (2009). *Skolas iekšējās un ārējās vides mijiedarbība*. Rīga: RAKA.
- Schmida, M., & Chu, H. (2016). *Supporting secondary newcomers academically, socially, and emotionally*. San Francisco, CA: WestEd.
- Šalme, A. (2008). *Latviešu valodas kā svešvalodas apguve Eiropas augstskolās*. Rīga: Valsts valodas aģentūra.
- Šalme, A. (2011). *Latviešu valodas kā svešvalodas apguves pamatjautājumi*. Rīga: LVA.
- Špona, A. (2019). Skolotāja profesionālās identitātes saturiski strukturālais modelis. *Skolotāja profesionālā identitāte*. Rīga: RTU Izdevniecība, (11-24). ISBN978-9934-22-386-0. e-ISBN978-9934-22-387-7. DOI: 10.7250/9789934223877
- Toropova, A., Myrberg, E., & Johansson, S. (2020). *Teacher job satisfaction: the importance of schoolworking conditions and teacher characteristics*. Educational Review, DOI: <https://doi.org/10.1080/00131911.2019.1705247>
- Zankovska-Odiņa, S. (2014). Latvijas normatīvais regulējums jauniebraucēju bērnu izglītības jomā. *Ikviens ir gaidīts skolā!* (5-10). Rīga: Latvijas Cilvēktiesību centrs.